

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Direktorov dres

Latinski glagol *regere* znači ‘upravljati, usmjeravati’, a njegova se osnova krije u mnogim hrvatskim riječima.

Od poimeničenoga participa prezenta toga glagola nastala je riječ *regent* ‘privremeni vladar’. Imenička je izvedenica *regija* (iz latinskoga *regiō* ‘pokrajina’, tj. ‘područje upravljanja’). Izvedenica *regimen* ‘upravljanje’ dala je preko francuskoga *régime* u hrvatskome riječ *režim*. Od izvedenice *regula* ‘pravilo’ u kasnolatinskome je izvedena nova riječ, *regulatio*, koja je u hrvatski posuđena kao *regulacija*. Od participne osnove latinskoga glagola *rectu-* tvorena je imenica *rector* ‘upravitelj’, odakle potječe hrvatska riječ za ‘upravitelja sveučilišta’, *rektor*. I riječ *rektum* potječe od iste osnove, iz latinskoga izraza *intestinum rēctum* ‘ravno crijevo’.

U francuskome se latinski glagol *regere* razvio u *regir*, od čega su izvedene imenice *régie* i *régisseur* ‘redatelj, upravitelj’ koje su u hrvatski posuđene kao *režija* odnosno *režiser*. Množinsko značenje *režije* ‘troškovi neproizvodnoga pogona’ razvilo se preko francuskoga *régie* ‘uprava neizravnih poreza’.

Od latinskoga glagola *regere* tvorene su i mnoge prefiksne izvedenice, od kojih više odraza u hrvatskome imaju *corrigerere* (od latinskoga *com-* ‘s, sa’ i *regere*) i *dirigere* (od latinskoga *de-* ‘od’ i *regere*). Latinski *corrigerere* ‘ispraviti, popraviti’ preko francuskoga *corriger* i njemačkoga *corrigieren* u hrvatskome je dao glagol *korigirati*. Od participne osnove toga latinskoga glagola tvorene su i imenice poput *korektor* (latinski *corrector* ‘ispravljač’) i *korektura* (latinski *correctura* ‘ispravljanje, dužnost korektora’).

Latinski glagol *dirigere* ‘poredati, izravnati, urediti, ispraviti, usmjeriti’ u hrvatski je dospio kao *dirigirati* (preko njemačkoga *dirigieren*) te kao imenica *dirigent* (također preko njemačkoga, usp. njemački *Dirigent*). Od participne osnove toga latinskoga glagola nastao je pridjev *direktan* (latinski *directus* ‘ravan, uspravan, izravan’) te imenice *direktor* (kasnolatinski *director* ‘upravitelj’) i *direktiva* ‘izravna naredba’ (preko francuskoga *directive* i njemačkoga *Direktive*). Ovamo valja pridružiti i imenicu *direktorij*, koja se danas najčešće upotrebljava u računalnome značenju ‘popis datoteka na podatkovnoj jedinici’, no u liturgiji ima značenje ‘knjiga u kojoj su popisane službe i proslave tijekom godine’ te u povijesti ‘najviše tijelo državne vlasti u Francuskoj krajem 18. stoljeća’. Ishodište je riječi *direktorij* latinski pridjev *directorius* ‘koji upućuje’, koji je također tvoren od participne osnove glagola *dirigere*. Liturgijsko značenje potječe iz crkvenolatinskoga *directorium* ‘knjiga uputa’, računalno značenje potječe iz engleskoga *directory*, a povijesno iz francuskoga *directoire* ‘vijeće direktora’.

Od iste te osnove, od vulgarnolatinskoga *directiare, nastao je i francuski glagol *dresser* sa starijim značenjem ‘urediti, pripremiti, obući’, koji je u hrvatski posuđen kao *dresirati* (uz posredništvo njemačkoga *dressieren*), a od njega je tvorena i imenica *dresura*. Francuski glagol *dresser* posuđen je i u engleski, u kojemu je dao glagol *dress* ‘obući se’. U engleskome je od glagola *dress* nastala imenica *dress* ‘haljina’ (od starijega značenja ‘odjeća’), koja je u hrvatski posuđena kao imenica *dres* sa značenjem ‘službena sportska odjeća’.

Francuski glagol *adresser* ‘uputiti koga na što’ i iz njega tvorena imenica *adresse* (hrvatski *adresa*) također potječu od ove osnove kao i posuđenica iz engleskoga *dressing* ‘preljev za salatu’.

Možemo zamisliti svakodnevni kontekst u kojemu se upotrebljavaju tako raznovrsne izvedenice, npr. *direktor* Sveučilišnoga umjetničkog centra na redovnoj sjednici kolegija: „Prošli je tjedan došao dopis od *rektora* svim sveučilišnim centrima da do kraja mjeseca moramo *regulirati* radni status vanjskim zaposlenicima u skladu s *direktivom* EU-a i dopunjenim Pravilnikom. U našem Centru to se odnosi samo na *režisere* i *dirigente*. Molim da se otvori poseban *direktorij* na serveru i u njega postavi sva mjerodavna *regulativa* i *adrese* za kontakte.”

Preplatite se na jedanaesto godište *Hrvatskoga jezika!*

Preplatiti se možete putem e-adrese hrjezik@ihjj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihjj.hr. Uplate se šalju na račun u Privrednoj banci Zagreb: HR6023400091110616363 s naznakom „za *Hrvatski jezik*”. Svi pretplatnici postaju članovi Kluba pretplatnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.